

Eglė STASIŪNAITIENĖ, Lina KAMINSKIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas • Vytautas Magnus University

NEFORMALIOJO IR SAVAIMINIO MOKYMOŠI PASIEKIMŲ ĮVERTINIMO PROCEDŪROS KOKYBINIAI PARAMETRAI

QUALITATIVE PARAMETERS FOR EVALUATION PROCEDURES OF NON-FORMAL AND INFORMAL LEARNING ACHIEVEMENTS

SANTRAUKA

Straipsnyje pristatomi įvertinimo kokybę sąlygojantys neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo principai, aprašomi įvertinimo procedūros etapai, diferencijuojami jų kokybiniai parametrai, apibrėžiami kriterijai ir rodikliai. Čia taip pat diskutuojama apie tai, kad atžvalga į neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo kokybinius parametrus aukštojo mokslo sistemoje padeda siekti aukštojo mokslo prieinamumo, individualizuotų studijų, lankstesnės studijų organizavimo tvarkos, tokiu būdu sukuriant ne tik įvertinimo, bet ir aukštojo mokslo kokybę užtikrinančias sąlygas.

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ APIBRĖŽIMAI

- *Įvertinimas* – mokymosi pasiekimų kokybės laipsnio nustatymas, remiantis standartu (Jovaiša L., 2007). Straipsnyje įvertinimo standartais laikomi konkrečių studijų programų rezultatai.
- *Kandidatas* – asmuo, pareiškęs ketinimą ir dalyvaujantis neformaliai ar savaiminiu būdu įgytų mokymosi pasiekimų įvertinimo pro-

ABSTRACT

The article introduces evaluation principles of non-formal and informal learning that determine the quality of evaluation, describes stages of the evaluation procedure, differentiates their qualitative parameters and defines their criteria and indicators. It also brings in the discussion that consideration of qualitative parameters for the evaluation of non-formal and informal learning achievements in the system of higher education helps to aim at the accessibility of higher education, individualized studies and a more flexible order of the organization of studies, thus creating conditions that ensure not just the quality of evaluation, but also the quality of higher education.

DEFINITIONS OF KEY WORDS

- *Evaluation* – measuring the degree of the quality of learning achievements against a standard (Jovaiša L., 2007). In the article, evaluation standards refer to results in specific study programmes.
- *Candidate* – a person who has expressed the intention and is taking part in the evaluation procedure of non-formal and informal

cedūroje (Stasiūnaitienė E., Kaminskienė L., 2009).

- *Kokybė* – šiame straipsnyje remiamasi kokybės, kaip atitikimo standartams (angl. quality as conformance to standards), samprata (Van Damme V., 2004).
- *Kokybės kriterijus* – tai kokybės charakteristika, požymis, savybė (Van den Berghe, 1997).
- *Kokybės rodikliai* – duomenys, dydžiai, kurie gali būti išmatuojami, siekiant įvertinti, ar pasiektas nustatytas kokybės kriterijus (Seyfried E., 2007).
- *Kokybiniai parametrai* – vertinimo proceso kokybės kriterijai ir rodikliai, t. y. kokybės savybės ir jų raišką parodantys duomenys.
- *Mokymosi pasiekimai* – pasireiškia kaip žinios, įgūdžiai, gebėjimai bei vertybinės nuostatos, kuriuos asmuo gali pademonstruoti; mokymosi pasiekimai dar gali būti vadinami subjektyviaisiais mokymosi ar studijavimo rezultatais (Tissot P., 2004, Laužackas R., 2005).
- *Neformalusis mokymasis* – savarankiško mokymosi procesas, kuris vyksta įvairiose aplinkose, tačiau pasižymi planingumu, turi tikslus, yra apribotas laike (Bjørnåvold J., 2000; Laužackas R., 2005). Skirtingai nei formalusis mokymas, neformalusis paprastai nebaigiamas sertifikavimu.
- *Savaiminis (informalusis) mokymasis* – savarankiškas mokymasis, kuris, kaip ir neformalusis mokymasis, gali vykti įvairiose aplinkose, tačiau nėra iš anksto suplanuotas ir apgalvotas, tikslingas ir specialiai organizuotas, gali trukti ilgą laiką (Bjørnåvold J., 2000).
- *Vertinimas* – informacijos (faktų) apie besimokančiųjų (studentų) studijavimo rezultatus, kaip tam tikro jų intelektualinio pajėgumo pokyčius, kaupimas, analizavimas ir sisteminimas (Tissot P., 2004; Laužackas R., 2005).

learning achievement (Stasiūnaitienė E. and Kaminskienė L., 2009).

- *Quality* – this article builds on the conception of quality as conformance to standards (Van Damme V., 2004).
- *Quality criterion* – a characteristic, feature or properties of quality (Van den Berghe, 1997).
- *Quality indicators* – data and values which can be measured in order to evaluate whether a quality criterion set has been reached (Seyfried E., 2007).
- *Qualitative parameters* – quality criteria and indicators of the evaluation process, i.e. properties of quality and the data indicating their expression.
- *Learning achievements* – manifest as knowledge, skills, abilities and value-related attitudes that can be demonstrated by a person; learning achievements can also be referred to as subjective learning or studying results (Tissot P., 2004, and Laužackas R., 2005).
- *Non-formal learning* – an independent learning process which takes place in various environments, but is characterized by a planned nature, has its own goals and is limited in time (Bjørnåvold J., 2000; and Laužackas R., 2005). In contrast to formal learning, non-formal learning typically does not lead to certification.
- *Informal learning* – independent learning which, like non-formal learning, may take place in various environments, but is not preplanned and premeditated, not purposeful and not specially organized, and can continue for a long time (Bjørnåvold J., 2000).
- *Assessment* – accumulation, analysis and systematization of information (facts) about learners' (students') studying results as the change in their particular intellectual capacity (Tissot P., 2004; and Laužackas R., 2005).

ĮVADAS

Aštuntajame dvidešimtojo amžiaus dešimtmetyje prasidėję politiniai strateginiai pokyčiai Europos švietimo srityje išryškina globalizacijos kontekste stiprėjantį visuomeninės kultūros dominavimą, didėjantį poreikį identifikuoti aiškius piliečių tikslus ir siekius, individualius poreikius ir galimybes. Priklausomai nuo aplinkos ir mokymosi tikslų, mokymasis gali būti modifikuojamas nuo formaliojo iki neformaliojo ir savaiminio mokymosi. Šios tendencijos buvo viena iš prielaidų, lėmusių neformaliojo mokymosi formalizavimo iniciatyvas Europos šalyse (Bjørnavold J., 2000). 2005 m. Europos Komisijos baigiamojoje ataskaitoje (angl. *Final report of the European Commission*, 2005) nurodoma, kad neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimas ir pripažinimas vis dar išlieka viena iš pagrindinių švietimo politikos diskusijų sričių Europos šalyse. Šios problematikos aktualumą aukštojo mokslo kontekste lemia tai, kad, įvertinus ir pripažinus visuomeninės, profesinės veiklos metu įgytus pasiekimus, asmuo gali rinktis trumpesnes laiko atžvilgiu studijas, kurių metu plėtojami jam aktualūs asmeniniai bei profesiniai gebėjimai, taupomi valstybės ir asmeniniai resursai.

Leney T. (2005) pristatyta Europos šalių neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo ir pripažinimo situacijos analizė atskleidžia, kad Lietuva priskirtina prie šalių, kurios planuoja neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo ir pripažinimo sistemos plėtrą. Kol Lietuvoje nėra aiškiai reglamentuoti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procesai, šios sistemos atskirų fragmentų raiška atsispindi įgyvendinamuose tarptautiniuose ir ESF projektuose. Lietuvos aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose teisės aktuose akcentuojamos studijų turinio sąsajos su darbo rinkos poreikiais ir besimokančiojo aukštojoje mokykloje lūkesčių

INTRODUCTION

In the context of globalization, political strategic changes in the area of European education, which began in the eighties of the twentieth century, have highlighted an increasing dominance of public culture, a growing need to identify clear citizens' goals and objectives, and individual needs and possibilities. Depending on the environment and learning goals, learning can be modified from formal to non-formal and informal learning. These tendencies were one of the prerequisites that determined initiatives for the formalization of non-formal learning in the European countries (Bjørnavold J., 2000). In the *Final report of the European Commission* (2005), it is indicated that evaluation and recognition of non-formal and informal learning still remains one of the major discussion areas of the education policy in the European countries. In the context of higher education, topicality of this problematics has been determined by the fact that having evaluated and recognized one's achievements acquired during public and professional activity, a person can opt for shorter studies with regard to time, which elaborate on learner relevant personal and professional abilities and economize national and personal resources.

The analysis of the situation in the area of evaluation and recognition of non-formal and informal learning in the European countries introduced by Leney T. (2005) reveals that Lithuania is attributable to the countries which have been planning the development system of evaluation and recognition of non-formal and informal learning. Till Lithuania has not explicitly regulated evaluation processes of non-formal and informal learning achievements, the expression of distinct fragments in this system is reflected in international and ESF projects that are being implemented. Legal acts regulating higher education in Lithuania emphasize links of the studies curriculum with needs of the labour market and the perspective of the response of higher school learner's expectations, which bring forward the need for the creation

atliepimo perspektyva, iškelia neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo ir pripažinimo infrastruktūros kūrimo aukštajame moksle poreikį. Taigi aukštosios mokykloms, kurios įvertins besimokančiųjų neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus, tampa aktualu pasirengti ne tik įvertinimo procedūrą reglamentuojančią tvarką, bet ir numatyti tam tikrus įvertinimo procedūros kokybės parametrus.

Tyrimo tikslas – apibrėžti pagrindinius kokybinius neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo procedūros parametrus.

Tyrimo objektas – neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo procedūra.

Tyrimo uždaviniai:

- Pagrįsti neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo principus.

- Apibūdinti pagrindinius neformaliojo ir savaiminio įvertinimo procedūros etapus.

- Apibrėžti įvertinimo procedūros etapų kokybinius kriterijus ir rodiklius.

Tyrimo uždaviniams pasiekti naudoti literatūros analizės ir lyginimo bei modeliavimo metodai. Literatūros analizės ir lyginimo metodai padėjo apibendrinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo ir pripažinimo užsienio šalyse patirtį bei išskirti pagrindinius įvertinimo proceso etapų kokybinius parametrus. Modeliavimo metodas taikytas nustatant įvertinimo procedūros eigą, etapus.

1 NEFORMALIOJO IR SAVAIMINIO MOKYMOSI PASIEKIMŲ ĮVERTINIMO PRINCIPAI

Mokymasis visą gyvenimą išplečia mokymo ir mokymosi sampratą, o mokymosi saviavada ir savarankiškumas tampa svarbiais žmogaus veiklos ir asmenybės ypatumais. Mokymosi visą gyvenimą kontekste formalusis, neformalusis ir savaiminis mokymasis

of the infrastructure for the evaluation and recognition of non-formal and informal learning achievements in higher education. Therefore, it becomes relevant for higher schools which will evaluate learner's non-formal and informal learning achievements to prepare not only the order regulating the evaluation procedure, but also to anticipate certain qualitative parameters for the evaluation procedure.

The aim of the research is to define major qualitative parameters for the evaluation procedure of non-formal and informal learning.

The object of the research is the evaluation procedure of non-formal and informal learning.

Tasks of the research:

- To validate evaluation principles of non-formal and informal learning.

- To describe the main stages of the evaluation procedure of non-formal and informal learning.

- To define qualitative criteria and indicators for the stages of the evaluation procedure.

In order to achieve the tasks of the research, the methods of literary analysis and comparison and the method of modelling have been employed. The methods of literary analysis and comparison helped to sum up the experience of evaluation and recognition of non-formal and informal learning achievements in foreign countries and to distinguish major qualitative parameters for the stages of the evaluation procedure. The method of modelling has been used in determining the course and stages of the evaluation procedure.

1 PRINCIPLES OF THE EVALUATION OF NON-FORMAL AND INFORMAL LEARNING ACHIEVEMENTS

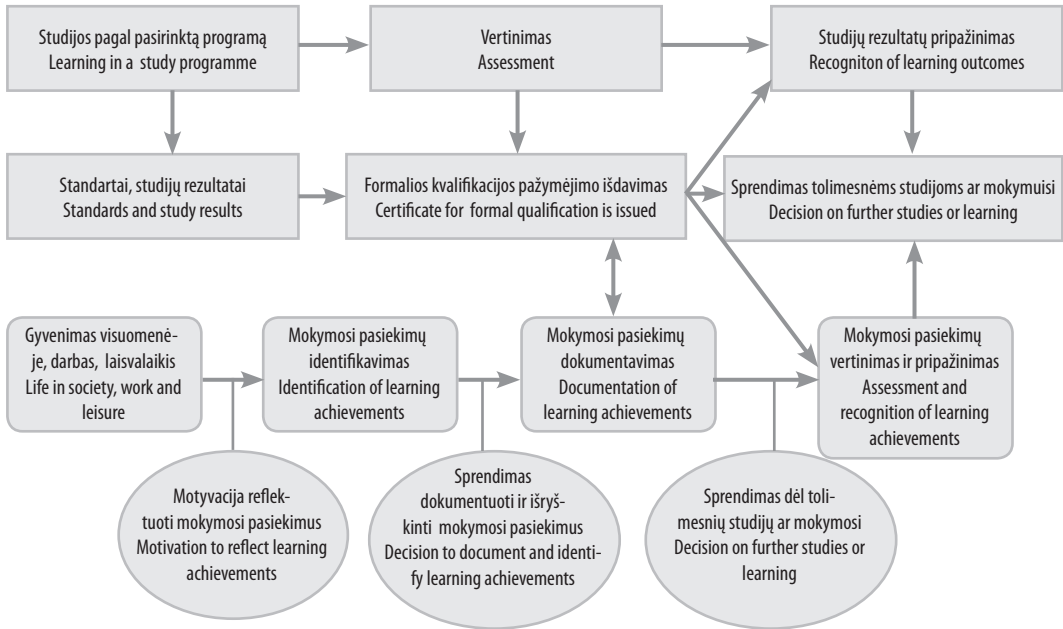
Lifelong learning expands the conception of teaching and learning, and self-directedness and independence in learning are becoming important peculiarities of human activity and personality. In the context of lifelong learning,

apibūdinami kaip vienas kitą papildančios dedamosios, sąlygojančios visapusi mokymąsi. Lygindami formalųjį ir savaiminį mokymąsi, Colley H., Hodkinson P., Malcoms J. (2003) pažymi, jog formaliojo švietimo modeliai nėra pakankamai pilnaverčiai, nes jie nepagrįsti asmenine besimokančiųjų socialine ir kultūrine patirtimi, t. y., savaiminiu mokymusi. Autoriai pabrėžia formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi dermės svarbą ir poreikį analizuoti, kaip socialinė realybė galėtų būti priartinama prie formaliojo švietimo ir kaip moderni mokymo ir mokymosi metodika galėtų būti perkeliama į kasdieninio gyvenimo bei praktinės veiklos kontekstą.

Hamadache A. (1991) teigia, kad neformalusis mokymasis siejamas su sąmoningu numatymu ir veikla, savanorišku dalyvavimu mokymosi veikloje. O savaiminis mokymasis siejamas su kasdienia socialine praktika ir kasdien įgyjamomis žiniomis. Toks mokymasis – nebūtinai iš anksto apgalvotas, jis mažiau organizuotas, mažiau struktūrizuotas, gali būti skatinamas gyvenimo, aplinkybių, šeimos, sąlygų, todėl jo gali neatpažinti net pats asmuo, nuolat papildantis savo žinias ir gebėjimus. Pažymima, kad dauguma dalykų yra daug efektyviau išmokstami neformaliojo mokymosi būdu ir pristatomas požiūris, pagrįstas sociokultūrine ir situacine mokymosi perspektyva. Kasdien įgyjamos žinios yra sietinos su specifiniu kontekstu – natūralia aplinka. Tipišku pavyzdžiu gali būti užsienio kalbos mokymasis natūralioje kalbinėje aplinkoje. Lave J., Wenger E. (1991), remdamiesi antropologiniu požiūriu, teigia, kad bendruomenėje galima puikiai mokyti išvengiant formaliojo mokymosi. Taigi autoriai, jungdami kognityvinę ir socialinę mokymosi prigimtį, atskleidžia dvi prielaidas. Pirmoji prielaida, grindžiama empiriniu pažinimu, yra ta, kad bet kokio mokymosi esmė glūdi patirtyje, antroje, pagrįstoje situaciniomis mokymosi teorijomis, teigiama, kad

formal, non-formal and informal learning are defined as constituents complementing each other and determining comprehensive learning. Comparing formal and informal learning, Colley H., Hodkinson P. and Malcoms J. (2003) note that models of formal education are not sufficiently full-fledged, as they are not founded on learner's personal social and cultural experience, i.e., informal learning. The authors emphasize the importance of compatibility of formal, non-formal and informal learning and the need to analyse in what way social reality could be approximated to formal education and how modern teaching and learning methodology could be transferred to the context of everyday life and practical activity.

Hamadache A. (1991) maintains that non-formal learning is related with conscious anticipation and a conscious activity as well as voluntary participation in the learning activity. Whereas informal learning is related with daily social practice and knowledge acquired day after day. This type of learning, which is not necessarily premeditated, is less organized, less structured and can be stimulated by life, circumstances, one's family, conditions, and thus it may not be recognized even by the person himself who constantly renews his own knowledge and abilities. Most of things are much more effectively learned in a non-formal way and introduce a viewpoint based on the sociocultural and situational learning perspective. It is maintained that daily acquired knowledge should be related with a specific context, i.e. natural environment. A typical example could be foreign language learning in a natural linguistic environment. Lave J. and Wenger E. (1991), building on an anthropological viewpoint, propose that excellent learning is possible in a community while having avoided formal learning. The authors, thus, linking a cognitive and social nature of learning, reveal two assumptions. The first assumption, based on empirical cognition, is that the essence of

1 pav. **Formaliojo ir neformaliojo mokymosi sąsajos** (pagal Bjørnåvold J., Coles M., 2008)

Fig. 1. **Links between formal and non-formal learning** (by Bjørnåvold J. and Coles M., 2008)

mokymasis priklauso nuo situacijos, į kurią patenkama (Lave J., Wenger E., 1991; Berger P., Luckamann T., 1999). Remiantis šiais požiūriais, neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimas ir pripažinimas tampa viena iš grandžių, jungiančių formalųjį ir neformalųjį mokymąsi (žr. 1 pav.).

Formaliojo ir neformaliojo mokymosi sąsajos, pasak Bjørnåvold J. Ir Coles M. (2008), pagrįstos bendraisiais įvertinimo standartais, kuriais remiantis galima nustatyti asmens mokymosi pasiekimus ir neatsižvelgiant į tai, kur ir kokių būdu jie buvo įgyti, sudaryti sąlygas juos įvertinti ir pripažinti. Pažymėtina, kad neformaliu ar savaiminiu būdu įgytos žinios ir gebėjimai, viena vertus, reikalauja sąlyginai ilgesnio jų nustatymo, dokumentavimo ir įvertinimo proceso, tačiau antra vertus, nuolatinė atžvalga į nustatytus įvertinimo principus bei įvertinimo procesui keliamus kokybinius kriterijus, leidžia pasiekti kelių svarbių rezultatų: formaliai pripažinti asmens įgytas kompetencijas, jas susieti su

any learning lies in experience. The second one, founded on situational learning theories, states that learning depends on the situation one is faced with (Lave J. and Wenger E., 1991; Berger P. and Luckamann T., 1999). Building on these views, the evaluation and recognition of non-formal and informal learning achievements become one of the links connecting formal and non-formal learning (see Picture 1).

Links between formal and non-formal learning, according to Bjørnåvold J. and Coles M. (2008), are founded on general evaluation standards, on the basis of which it is possible to measure person's learning achievements and, irrespective of where and in what way they have been acquired, to create conditions for their evaluation and recognition. On the one hand, it should be noted that knowledge and abilities acquired in a non-formal and informal way require a conditionally longer process of their establishment, documentation and evaluation. On the other hand, constant consideration of defined evaluation principles and qualitative

konkrečioje studijų programoje fiksuotais mokymosi rezultatais, sudaryti individualaus mokymosi (studijų) planus, atveriant galimybes daugiau laiko skirti dar nepasiektiems studijų rezultatams ir neturimoms kompetencijoms įgyti.

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi reikšmingumo ir lygiavertiškumo pripažinimas atveria plačias mokymosi galimybes. Mokymo ir mokymosi kokybės požiūriu – tai studijuojančiojo poreikių bei lūkesčių studijų metu atitikimas bei jų patenkinimas. Terminas „kokybė“ labai subjektyvus ir skirtingai apibrėžiamas. Kiekviena šalių stengiasi sukurti tokią sistemą, kuri labiausiai atitiktų jos poreikius, kiekviena švietimo institucija kuria savo kokybės filosofiją ir siekia ją įgyvendinti, todėl Europos šalyse funkcionuoja skirtingos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos. Kokybės apibrėžimuose akcentuojamas tinkamumas, atitikimas asmens ir rinkos poreikiams, tobulumas. Galima teigti, kad studijų kokybė – besimokančiojo aukštojoje mokykloje pagal pasirinktą studijų programą lūkesčių ar poreikių atitikimas ir jų patenkinimas. Harvey L. ir Green D. (1993) pateikia net kelias kokybės sąvokas. Visų pirma aukštasis mokslas apibūdinamas ne tik kaip paslauga vartotojams (besimokantiejiems), bet jis suteikia studentams išsilavinimą, galimybę tobulėti ir keistis. Tokio pasikeitimo į gerąją pusę procesą – žinių ir įgūdžių suteikimą, gebėjimą pritaikyti įgytas teorines ir praktines žinias ir įsitvirtinti darbo rinkoje – galima būtų laikyti kokybiškomis studijomis. Kokybės ir studijų proceso pagrindu galima laikyti nuolatinę technologijų ir žmogiškųjų išteklių tobulinimą bei nuolatinę šio proceso kontrolę (Juodaitytė A., 2002). Pasak Šedžiuvienės N. (2006, p. 76), studijų aukštojoje mokykloje turinys turi būti orientuotas į profesinei veiklai būtinų žinių įsisavinimą, taip pat turi būti siekiama „užtikrinti studento, aukštosios mokyklos absolvento teorinį ir praktinį parengimą, laiduojantį jam galimybes tolimesniam

criteria set for the evaluation process enable to achieve several important results: to formally recognize competencies acquired by the person, to link them with fixed learning outcomes in a particular study programme and to prepare individual learning (study) plans, while opening possibilities to devote more time for the acquisition of study results not yet reached.

Recognition of the significance and equivalence of non-formal and informal learning opens vast learning possibilities. From the point of view of teaching and learning quality, this refers to the conformity and satisfaction of the learner's needs and expectations during studies. The term 'quality' is very subjective and is defined in different ways. Every country attempts to create such a system that would best correspond to its needs, and each education institution establishes its own philosophy of quality and aims at its implementation. Consequently, different systems of higher education quality assurance have been functioning in European countries. Definitions of quality emphasize fitness, conformity to the needs of a person and market and perfection. It is possible to maintain that quality of studies refers to the conformity and satisfaction of expectations and needs of the higher school learner studying according to a selected study programme. Harvey L. and Green D. (1993) propose even several concepts of quality. First of all, higher education is defined not just as a service for consumers (learners), but it also provides students with education and possibility to improve and change. The process of such a change to a better side, i.e. provision of knowledge and skills as well as the ability to apply acquired theoretical and practical knowledge and to get anchored in the labour market could be considered as quality of studies. The basis of the process of quality and studies could be seen as being constituted of an ongoing improvement of technologies and human resources and a constant control of this process (Juodaitytė A., 2002). According to Šedžiuvienė N. (2006, p. 76), the study curriculum in a higher school has to be oriented

mokymuisi, kuris iš esmės reiškia nuolatinį pastovų žinių tobulinimą.“ Minėta autorė pateikia inovatyvaus naujoviško studijų proceso sąvoką, kuri apibūdinama kūrybiškumo, bendražmogiškųjų vertybių, socialinės atsakomybės poveikiu harmoningos asmenybės saviraiškai. Studentas laikomas ne pasyviu studijų proceso stebėtoju, bet aktyviu jo dalyviu, gebančiu analizuoti ir pareikšti savo nuomonę apie studijų procesą, jo kokybę ir tobulinimo galimybes.

Kalbant apie neformaliojo ir savaiminio mokymosi būdu įgytų kompetencijų pripažinimo ir aukštojo mokslo sąsajas, svarbu paminėti principus, sąlygojančius tokio įvertinimo specifiškumą, ir kreipiančius kokybės link. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo ir kompetencijų pripažinimo tikslas – padėti žmogui atpažinti, kokius mokymosi pasiekimus bei jais grįstas kompetencijas jis turi, ir patarti, kaip šia patirtimi galima pasinaudoti. Suvokimas, jog turima patirtis yra vertinga, sąlygoja aukštesnę savivertę, savo vietos veiklos pasaulyje paieškas, siekį pradėti studijas, o tiems, kurie jau studijuoja – planuoti individualius studijų būdus, juos koreguoti, trumpinti studijų laiką, įvertinant individualius pasiekimus ir atsižvelgiant į asmeninius poreikius.

Cedefop (2008) atliktame tyrime apibendrinta įvairių šalių patirtis padėjo išskirti bendruosius principus, – įvertinimas turi būti prieinamas, savanoriškas, lankstus, objektyvus ir patikimas.

Įvertinimo prieinamumo principas užtikrina, kad mokymosi pasiekimų įvertinimas yra prieinamas visiems suinteresuotiems ir nepriklauso nuo kompetencijų įgijimo būdo. Atsižvelgiant į šį principą, suinteresuotam įvertinimu asmeniui sudaromos sąlygos įsivertinti savo mokymosi pasiekimus jam tinkamu laiku ir tinkamoje vietoje.

Įvertinimo lankstumo principas apima įvertinimo ir kompetencijų nustatymo metodiką, kuri turėtų būti tokia, kad būtų galima

towards the mastery of knowledge necessary for professional activity. Attempts should be also made ‘to ensure student’s and higher school graduate’s theoretical and practical preparation guaranteeing possibilities for further learning, which virtually implies a steady constant improvement of knowledge.’ The above mentioned author proposes the concept of an innovative modern process of education, which is characterized by the influence of creativity, common human values and social responsibility on the self-expression of a harmonious personality. The student is considered to be not a passive observer of the process, but its active participant able to analyse and express his opinion about the study process, its quality and possibilities of improvement.

With regard to the links between higher education and the recognition of competencies acquired during non-formal and informal learning, it is important to mention principles determining the specificity of such evaluation and directing towards quality. The aim of the evaluation and recognition of non-formal and informal learning achievements is to help a person to recognize what learning achievements person has and to advise how this experience could be used. Perception that experience possessed is valuable determines higher self-value, the search for one’s place in the world of activity as well as the striving to start studies and, for those already studying, to plan individual study modes, to adjust them and to shorten length of studies, measuring individual achievements and considering personal needs.

In research carried out by Cedefop (2008), the experience of different countries summed up has enabled to distinguish common principles such as that evaluation has to be accessible, voluntary, flexible, objective and reliable.

The principle of evaluation accessibility ensures that evaluation of learning achievements is accessible to all interested and does not depend on the mode of acquisition of competences. Considering this principle, conditions are created to evaluate one’s learning achievements at the time and place suitable for the person interested in .

įvertinti formaliai, neformaliai ir savaiminio mokymosi būdu įgytus mokymosi pasiekimus. Įvertinus asmens mokymosi pasiekimus, neatsižvelgiant į tai, kur ir koku būdu jie buvo įgyti, pripažinus turimas asmens kognityvines, bendrąsias ir profesines kompetencijas ar net visą įgytą kvalifikaciją, sudaroma galimybė projektuoti individualius studijų kelius asmeniui, patenkančiam į aukštojo mokslo sistemą iš skirtingos aplinkos: praktinės veiklos, kitos švietimo institucijos, kitos valstybės ir t. t.

Kitas svarbus neformaliojo mokymosi įvertinimo ir pripažinimo principas – *įvertinimo skaidrumas ir objektyvumas*. Įvertinimo skaidrumui ir objektyvumui užtikrinti taikoma įvertinimo metodika, kuria siekiama maksimaliai atskleisti kandidato mokymosi pasiekimus bei išvengti įvertintojo subjektyvaus požiūrio į įvertinimo procedūras ir kriterijus ar jo nusistatymo įvertinamojo atžvilgiu. Įvertinimo skaidrumas pasiekiamas derinant ir jungiant įvairius įvertinimo metodus: mokymosi pasiekimų aplanką, savianalizę skatinantį dialogą, reflektivią diskusiją ir kt. Tokiu būdu siekiama visapusio asmens mokymosi pasiekimų vaizdo. Įvertinimo būdai yra aiškiai suformuluoti, numatyti įvertinimo šiais būdais kriterijai. Pasiekimų įvertinimo ir kompetencijų pripažinimo proceso objektyvumą bei skaidrumą lemia ir tai, kad įvertinimą organizuoja ir atlieka asmenys bei institucijos, turinčios tokią teisę, kurią įgyja po specialių įvertintojų, konsultantų ar patarėjų mokymų, o institucijos vidinė tvarka aiškiai apibrėžia įvertinimo procedūros etapus ir galimus įvertinimo rezultatus.

Dar vienas principas, sąlygojantis neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo kokybę, – *įvertinimo patikimumas*. Jame nurodyta, jog kvalifikacija, kurios pagrindą sudaro mokymosi rezultatai, pripažįstama asmenims, turintiems visas nacionaliniame profesiniame standarte ar studijų programoje numatytus studijų rezultatus. Šio principo

The principle of evaluation flexibility involves the methodology for evaluation which should make it possible to evaluate learning achievements acquired in a formal, non-formal and informal way. Having evaluated person's learning achievements, irrespective of the place and mode of their acquisition, and having recognized cognitive, general and professional competencies possessed by a person or even a complete qualification acquired, the possibility is created to project individual study paths for the person who gets into the system of higher education from a different environment such as a practical activity, other education institution, other country, etc.

Next important principle of the evaluation and recognition of non-formal learning is *evaluation transparency and objectivity*. The assurance of evaluation transparency and objectivity involves the evaluation methodology that aims to reveal candidate's learning achievements at the maximum and avoid the evaluator's subjective attitude towards evaluation procedures and criteria or the evaluator's attitude towards the person evaluated. Evaluation transparency is achieved by combining and linking various evaluation methods: the portfolio of learning achievements, the dialogue stimulating self-analysis, the reflective discussion, etc. In this way, a comprehensive picture of person's learning achievements is aimed at. Evaluation methods are explicitly formulated and evaluation criteria for these methods are defined. Objectivity and transparency of the process of achievement evaluation and competence recognition are also determined by the fact that evaluation is organized and conducted by individuals and institutions that have such a right, which is acquired after special training of evaluators, consultants and advisors, and internal institution's order clearly defines stages of the evaluation procedure and possible evaluation results.

One more principle determining the quality of non-formal and informal learning evaluation is *reliability*. It indicates that the qualification, the core of which is formed of learning

kontekste išryškėja neformaliosios ir formaliosios švietimo sistemos sąsajos – neformaliojo ir savaiminio būdu įgytos žinios, gebėjimai, įgūdžiai, vertybinės nuostatos yra vertinami pagal oficialius formalios švietimo sistemos standartus. Tai rodo, kad planuojant ir atliekant įvertinimą aukštojo mokslo institucijoje, būtina atžvalga į patvirtintus studijų reglamentus, studijų programas, taip pat profesinius standartus ateityje, o asmens mokymosi pasiekimai turi būti lyginami su studijų programos dalyko ar modulio rezultatais. Vadinasi, toks įvertinimas yra grindžiamas įrodymais, jog asmuo geba spręsti formaliosios švietimo sistemos standartuose apibrėžtus veiklos uždavinius.

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo specifiškumą lemia ir tai, kad asmuo savanoriškai apsisprendžia dėl dalyvavimo įvertinimo procese. *Savanoriškumo principas* sąlygoja, kad įvertinimu suinteresuotas asmuo yra pats atsakingas už įvertinimui pateiktus pasiekimų įrodymus, motyvuotas ir kruopščiau pasirengęs įvertinimui, sąmoningiau planuoja tolimesnes studijas aukštojoje mokykloje.

2 PAGRINDINIAI NEFORMALIOJO IR SAVAIMINIO MOKYMOSI PASIEKIMŲ ĮVERTINIMO PROCEDŪROS ETAPAI IR KOKYBINIAI KRITERIJAI

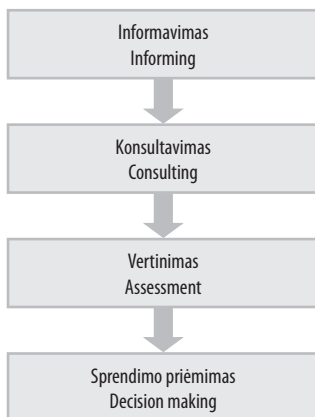
Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo procedūrai būdingi nuoseklūs žingsniai ar etapai ir su jais tiesiogiai susijusios funkcijos bei veiksmai, reikalingi asmens mokymosi pasiekimams nustatyti ir įvertinti. Nors įvairiose šalyse neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo procedūros etapai vadinami ir apibrėžiami gana skirtingai, tačiau šiai procedūrai būdingi keli nuoseklūs ir integruoti etapai: informavimas,

outcomes, is recognized for people who have acquired all learning outcomes covered by the national professional standard or study programme. In the context of this principle, the links of non-formal and formal education systems become evident, i.e., knowledge, abilities, skills and value attitudes acquired in a non-formal and informal way are evaluated against official standards of the formal education system. This demonstrates that while planning and carrying out the evaluation in an institution of higher education it is necessary to consider approved study regulations, study programmes as well as professional standards in the future, while person's learning achievements have to be compared with learning outcomes of the subject of the study programme or module. Thus such evaluation is grounded on the evidence that the person is able to solve activity objectives defined by the standards of the formal education system.

The specificity of the evaluation of non-formal and informal learning achievements is also determined by the fact that the person voluntarily decides on the participation in the evaluation process. *The principle of voluntariness* stipulates that the person interested in the evaluation is himself responsible for the evidence of achievements produced for the evaluation, motivated and more thoroughly prepared for the evaluation and is more consciously planning further studies at higher school.

2 THE MAIN STAGES AND QUALITATIVE CRITERIA OF THE EVALUATION PROCEDURE OF NON- FORMAL AND INFORMAL LEARNING

The evaluation procedure of non-formal and informal learning achievements is characterized by consistent steps or stages, functions and actions directly pertinent to which are necessary in order to identify and evaluate person's learning achievements. Although in different

2 pav. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo procedūros etapai

Fig. 2. Stages of the evaluation procedure of non-formal and informal learning achievements

konsultavimas, vertinimas, sprendimo priėmimas (žr. 2 pav.).

Informavimo etapas yra skirtas supažindinti kandidatą su įvertinimo procedūra, įvertinimo principais, kriterijais, galimais įvertinimo rezultatais (kvalifikacijos pripažinimu, atskirų kompetencijų pripažinimu, individualius poreikius atitinkančiomis studijomis ir pan.). Daugelyje šalių informavimo etapas yra suprantamas kaip viešinimo priemonė, kurią pasitelkusi įvertinimą ir pripažinimą atliekanti institucija plečia visuomenės suvokimą apie neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo ir kompetencijų pripažinimo galimybes; įvertinimo pabaigoje pristatomos atsiveriančios galimybės dėl studijų tęstinumo ar jų pradžios. Siekiant užtikrinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo **prieinamumą**, informavimo etapui keliami kokybiniai kriterijai ir rodikliai. Prieinamumas suprantamas ne tik geografinė vertinimo vietos ir pasiekiamumo prasme. Tai ir lygių galimybių užtikrinimas, įvertinimo procedūros esmės, specifikos išaiškinimas bei galimų įvertinimo rezultatų aptarimas (žr. 1 lentelę).

Reikėtų pažymėti, kad informavimo etapas ne visada yra priskiriamas neformalioju

countries stages of the evaluation procedure of non-formal and informal learning are referred to and defined quite differently, nevertheless, this procedure is characterized by several consistent and integrated stages: informing, consulting, assessment and decision making (see Picture 2).

The stage of informing is intended to familiarize the candidate with the evaluation procedure, evaluation principles, criteria and possible evaluation results (recognition of the qualification, recognition of individual competencies, studies corresponding to individual needs, etc.). In most countries, the stage of informing is understood as a means of publicizing, which is used by the institution conducting evaluation and recognition processes to broaden the public perception about possibilities of non-formal and informal learning achievements evaluation and competencies recognition; at the end of the evaluation, opening possibilities for continuity or beginning of studies are introduced. In order to ensure the **accessibility** of non-formal and informal learning evaluation, qualitative criteria and indicators are raised for the stage of informing. Accessibility is understood not only in a geographic sense of the evaluation place and its

1 lentelė. Informavimo etapo kokybiniai kriterijai ir rodikliai

Table 1. Qualitative criteria and indicators for the stage of informing

KRITERIJAI CRITERIA	RODIKLIAI INDICATORS
Informacijos prieinamumas Information accessibility	Išvystyta informavimo sistema aukštojoje mokykloje – informacija teikiama įvairiomis sklaidos priemonėmis: internetu, naudojama dalomoji medžiaga, informuojama individualiai Informavimo sistemoje dalyvauja socialiniai dalininkai Užtikrinamos lygios sąlygos gauti informaciją visoms socialinėms grupėms nepaisant amžiaus, lyties, rasinių skirtumų The higher school displays a developed system of informing, i.e. information is introduced via various means of dissemination: using the internet, divisible material, or informing individually Stakeholders take part in the system of informing Equal conditions for information access are ensured for all social groups irrespective of age, gender or racial differences
Geografinė aprėptis Geographic coverage	Informacija teikiama visuose šalies regionuose Information is provided in all regions of the country
Informacijos struktūruotumas ir aiškumas Information structureness and clarity	Nesudėtinga terminologija Aiškiai apibrėžti įvertinimo proceso etapai ir galimybės įvertinimo proceso pabaigoje Terminology is not complicated Stages and possibilities of the evaluation process are explicitly defined at the end of the evaluation process
Informavimo tikslingumas Expediency of informing	Informuojant kandidatus pateikiama tokia informacija ir tokiu būdu, kad kandidatai sugebėtų įvertinti savo galimybes ir poreikius, būtų paskatinti įsivertinti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus. Tikslingumas atsiskleidžia derinant informacijos turinį su jo pateikimo tikslais; atsižvelgiama į tai, kam skirtas įvertinimas, kokia tokio įvertinimo reikšmė asmeniui; kokie tolesni jo žingsniai ir t. t. During informing candidates are provided with such information and in such a way that they would be able to evaluate their possibilities and needs and would be encouraged to evaluate learning achievements acquired in a non-formal and informal way. Expediency is revealed by matching the information content with the goals of its presentation; respect is paid to whom evaluation is intended for, what significance such evaluation has for the person; what are its further steps, etc.

ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo procedūrai, nes informavimas, kaip veikla, yra labai plati sąvoka. Ji nėra tik vienos institucijos atliekama veikla, – informavimas visos neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo sistemos dalis. Kitoje šalyje, pavyzdžiui, Norvegijoje, Danijoje, informavimo ir konsultavimo etapai yra sujungiami. Šio straipsnio autorės informavimo etapą vis dėlto linkusios priskirti įvertinimo procesui, suprasdamos jį kaip aukštosios

accessibility. It also involves the assurance of equal opportunities, elucidation of the essence and specificity of the evaluation procedure and discussion of possible evaluation results (see Table 1).

It should be noted that the stage of informing is not always attributed to the evaluation procedure of learning achievements acquired in a non-formal and informal way, because informing as an activity is a very broad concept. Informing is not an activity which is carried out

mokyklos inicijuojamą ir vykdomą veiklą, kaip pasiruošimo įvertinimui etapą, kurio metu pradedama asmens neformaliai ir savaiminiu būdu įgytų mokymosi pasiekimų savianalizė ir apsisprendžiama pradėti įvertinimo procedūrą. Informavimo etape gauta informacija (apie tolimesnius etapus, įvertinimo kriterijus ir t.t.) taip pat lemia žmogaus nuostatas, ar pasirengimo įvertinimui etapą jis įveiks vienas, savarankiškai, ar jam reikės konsultanto pagalbos. Įvairiose šalyse (pavyzdžiui, Prancūzijoje, Danijoje, Jungtinėje Karalystėje, Suomijoje, Airijoje), kur neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimas ir pripažinimas aukštajame moksle jau tapo veikiančia sistema, informavimo funkciją padeda atlikti įvairios pagalbinės priemonės: elektroninės sistemos, padedančios susikurti *portfolio* (savo mokymosi pasiekimų applanką), internetiniai puslapiai, pateikiantys išsamią informaciją apie įvertinimo etapus ir kt. Informavimo etape, kaip jau parodė Prancūzijos ir Norvegijos patirtis, svarbu, kad ne tik kandidatas, bet ir visi socialiniai dalininkai įvertinimo sistemą pripažintų esant patikimą, teisingą, skaidrią. Šias sąlygas padeda įgyvendinti apibrėžtos sąvokos, aiškūs įvertinimo proceso etapai. Pavyzdžiui, Danijoje, priėmimas į aukštąsias mokyklas vyksta 2 kvotų principu. Pirmoji kvota yra tradicinė ir pagrįsta egzaminų rezultatais. Antroji kvota taikoma ribotam studijų programų skaičiui, tačiau numatomas ir ankstesnio mokymosi pasiekimų įvertinimas. Nors iš pradžių dviejų kvotų priėmimo sistema buvo skirta tik formaliojo švietimo sistemoje įgytoms kompetencijoms pripažinti (taip pat ir ankstesnio mokymosi), tačiau vis dažniau antrosios kvotos galimybėmis pasinaudoja asmenys, siekiantys atlikti neformalaus ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimą.

Kitas įvertinimo procedūros etapas – **konsultavimas** – plačiąja prasme yra procesas, kurio metu konsultantas ar patarėjas padeda kandidatui pasiręsti įvertinimo

only by one institution. It is part of the whole evaluation system of non-formal and informal learning achievements. In other countries as, for instance, Norway and Denmark, the stages of informing and consulting are joined up. The authors of this article, nevertheless, tend to ascribe the stage of informing to the process of evaluation, understanding it as an activity initiated and carried out by the higher school and consider it as the stage of preparation for the evaluation during which the self-analysis of learning achievements acquired by the person in a non-formal and informal way is started and the decision is made to begin the evaluation procedure. Information obtained during the stage of informing (about further stages, evaluation criteria, etc.) also determines the person's attitudes, whether he will cope with the stage of preparation for the evaluation himself, independently, or he will need the help of a consultant. In different countries (for example, France, Denmark, the United Kingdom, Finland and Ireland), where the evaluation and recognition of non-formal and informal learning in higher education have already become an operating system, the function of informing is also performed by various subsidiary means: electronic systems, instrumental in the creation of the *portfolio*, the folder of one's learning achievements, Internet websites, providing comprehensive information on the stages of evaluation, etc. In the stage of informing, as the experience of France and Norway has shown, it is important that not only the candidate, but also all stakeholders would recognize the evaluation system as reliable, fair and transparent. Defined concepts and explicit stages of the evaluation process appear to be instrumental in the implementation of the mentioned conditions. For instance, in Denmark, admission to higher schools is conducted by the principle of 2 quotas. The first quota is traditional and based on examination results. The second one is applied for a limited number of study programmes, though the evaluation of prior

procesui. Šiame etape turi būti siekiama aiškumo, sąžiningumo kandidato atžvilgiu, t. y. asmuo turi žinoti, koks bus jo indėlis įvertinimo procedūros metu, kiek reikės laiko, kokiais kriterijais bus vadovaujama įvertinant, kaip bus atsižvelgta į individualią situaciją ir kitus aspektus. Konsultavimas gali būti individualus ir grupinis. Konsultavimo metu detalai pristatoma įvertinimo procedūra. Skirtingai nuo informavimo etapo, kurio metu nusakomi įvertinimo procedūros etapai ir principai, konsultavimo metu su kandidatu aptariama įvertinimo procedūra didelį dėmesį skiriant turimiems mokymosi pasiekimų įrodymams, analizuojamas jų atitikimas siekiamiems studijų rezultatams.

Konsultantai taip pat privalo gerai nusimanyti apie institucijos studijų programas, todėl labai dažnai konsultantais dirba įvairių studijų programų atstovai, gerai žinantys, kokių studijų rezultatų ir kompetencijų pagrindu tos programos sudarytos. Dėl šios priežasties Jungtinėje Karalystėje tas pats asmuo dažnai tampa ir konsultantu, ir įvertintoju. Įvertinimo procedūra priklauso nuo aukštosios mokyklos patvirtintos tvarkos ir įvairiose mokyklose gali būti skirtinga.

Atsižvelgiant į asmens savanoriško apsisprendimo principą, individualaus konsultavimo metu konsultantas negali primesti kandidatui savo sprendimo dėl įvertinimui pateiktųjų įrodymų atrankos, bet, visapusiškai išaiškindamas įvertinimo procedūros specifiką, studijų programos tikslus, sąlygojančius studijų rezultatus, atlieka tam tikrą nukreipiančią, formuojančią vertinimo funkciją. Guskey T. R. (2004) pažymi, kad formuojantis vertinimas naudingiausias yra tada, kai daugiausiai dėmesio sutelkiama į sėkmę lemiančias sąlygas. Shepard L. A. (2000) nurodo, kad formuojantis vertinimas integruoja mokymą ir mokymąsi. Formuojančiam vertinimui būdinga vertinimo procese dalyvaujančių asmenų iniciatyva, įsitraukimas į įvertinimo procesą. Formuojančiu

learning achievements is also being anticipated. Although initially the admission system of two quotas was intended only for the recognition of competencies acquired in the formal education system (as well as prior learning), nevertheless more and more often possibilities of the second quota are used by people who seek the evaluation of learning achievements acquired in a non-formal and informal way.

Next stage of the evaluation procedure, **consulting**, defined in a broad sense, is the process during which the consultant or advisor helps the candidate to prepare for the evaluation process. In this stage, clarity and fairness should be aimed at with regard to the candidate, i.e. the person should be aware of what his contribution during the procedure will be, how much time it will require, what criteria will be followed during the evaluation procedure, in what way an individual situation will be taken into consideration and other aspects. Consulting can be both individual and group one. During consulting the evaluation procedure is introduced in a detailed manner. In contrast to the stage of informing, where stages and principles of the procedure are being defined, during the consulting the procedure is discussed with the candidate, with great attention being paid to available evidence of learning achievements and analysing their equivalence with learning outcomes.

Consultants ought also have good understanding of institution's study programmes. Therefore, representatives of various study programmes quite often work as consultants, as they are well aware of what learning outcomes and competencies those programmes are based on. For this reason, in the United Kingdom, the same person often becomes a consultant and an evaluator. The evaluation depends on the order approved in a higher school and in different schools it can be different.

Considering the principle of the person's voluntary decision making, during individual

vertinimu suteikiama detali grįžtamoji informacija apie kandidato mokymosi pasiekimus ir tobulėjimo galimybes, aptariama kandidato pažanga ne tik apskritai, bet ir konsultavimo proceso metu. Pažymėtina, kad grįžtamasis ryšys laikomas esminiu formuojančio vertinimo aspektu (Hounsell D., 2003). Toks vertinimas siejamas su mokymosi pasiekimų nustatymu, o grįžtamasis ryšys leidžia besimokančiajam suprasti tobulintinus mokymosi aspektus (Dunn M., Morgan Ch., O'Reily M., Parry S., 2004; Breier M., 2005). Vadinasi, konsultavimo metu atliekama ir diagnostinė funkcija: interviu, dalykinio, reflektivaus pokalbio metodais nustatomi kandidato turimi mokymosi pasiekimai, jo lūkesčiai, studijų ir/ar profesinės veiklos perspektyvos po neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo ir kompetencijų pripažinimo (žr. 2 lentelę).

Individualios konsultacijos metu taip pat teikiama pagalba, kaip parengti asmens kompetencijas liudijančių dokumentų, įrašų aplanką – *portfolio* (jeigu kandidatas pats šito nėra padaręs savarankiškai).

Konsultavimo metu vyksta pasiruošimas įvertinimui, tad konsultantas gali patarti, kokia logine seka pateikti dokumentus, refleksijas, eskizus, pažymėjimų, diplomų kopijas ir kitus įrodymus. Konsultavimo etapo, kuris laikomas integruota įvertinimo procedūros dalimi, metu išryškėja ne tik diagnostinio ir formuojančio vertinimo funkcijos. Konsultavimui, kaip ir neformaliojo bei savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimui apskritai, būdingas suminis vertinimo pobūdis, nes, siekdamas pagrįsti savo kompetencijas, kandidatas pateikia turimų pasiekimų įrodymų visumą.

Priešpaskutiniame – vertinimo etape – analizuojami kandidato mokymosi pasiekimų įrodymai, pateikti mokymosi pasiekimų aplanke, ir nustatoma, ar jie atitinka ir kiek atitinka studijų programoje apibrėžtus studijų rezultatus. Vertinant mokymosi pasiekimų

consulting the consultant cannot impose on the candidate decision on the selection of evidence to be provided for the evaluation, but, while comprehensively clarifying the specificity of the evaluation procedure and goals of the study programme that determine study outcomes, the consultant performs a particular directing and formative assessment function. Guskey T. R. (2004) notes that the formative assessment is most useful when the greatest part of attention is focused on conditions determining success. Shepard L. A. (2000) indicates that the formative assessment integrates teaching and learning. The formative assessment is characterized by the initiative of individuals taking part in the procedure and their involvement into the evaluation process. The formative assessment provides a detailed feedback on the candidate's learning achievements and possibilities for improvement. It also brings in the discussion of not only the candidate's progress in general, but also his progress during the consulting process. It should be noticed that feedback is considered to be an essential aspect of the formative assessment (Hounsell D., 2003). Such assessment is related to the establishment of learning achievements, while feedback enables the learner to see learning aspects that should be improved (Dunn M., Morgan Ch., O'Reily M. and Parry S., 2004; Breier M., 2005). Consequently, consulting also fulfils a diagnostic function: such methods as the interview or the objective and reflective conversation determine the candidate's learning achievements, his expectations and perspectives of studies and/or professional activity after the evaluation of non-formal and informal learning achievements and recognition of competencies (see Table 2).

During an individual consultation, the assistance is also provided on how to prepare the *portfolio*, the folder of documents and records attesting person's learning achievements (if the candidate has not done this by himself).

2 lentelė. **Konsultavimo etapo kokybiniai kriterijai ir rodikliai**Table 2. **Qualitative criteria and indicators for the stage of consulting**

KRITERIJAI CRITERIA	RODIKLIAI INDICATORS
Konsultavimo tikslingumas ir aiškumas Expediency and clarity of consulting	Suteikiama tiksli informacija apie vertinimo procedūrą atsižvelgiant į individualius poreikius, lūkesčius, turimus pasiekimų įrodymus. Pagalba atrenkant mokymosi pasiekimų įrodymus, tinkamus norimoms kompetencijoms pagrįsti. Accurate information is provided about the evaluation procedure considering individual needs, expectations and available evidence of achievements. Assistance during the selection of the evidence of learning achievements that is suitable for the validation of competencies in question.
Diagnostinio ir formuojamojo pobūdžio konsultavimas Consulting of a diagnostic and formative character	Padedama siekti individualių tikslų. Procese aktyviai dalyvauja kandidatas. Nustatomi visi asmens pasiekimai neatsižvelgiant į jų įgijimo aplinkybes – mokymąsi neformaliai, savaiminiu būdu. Sukuriamas psichologiškai saugi aplinka. Nustatomas kandidato lūkesčių ir poreikių, vertybinių nuostatų, požiūrių atitikimas formaliųjų studijų rezultatams. Užtikrinamas grįžtamasis ryšys. It helps to pursue individual goals. The candidate actively takes part in the process. All the person's achievements are determined irrespective of circumstances of their acquisition (through non-formal or informal learning). A psychologically safe environment is created. Correspondence of the candidate's expectations, needs, values attitudes and views to results of formal studies is established. Assurance of feedback.
Konsultavimo rezultatų konfidencialumas Confidentiality of consulting results	Konsultacijos individualios, asmens galimybės, perspektyvos, įrodymų tinkamumas, išryškėję asmeninės nuostatos nėra viešinamos. Consultations are individual; person's possibilities, perspectives, availability of evidence and personal attitudes that showed up are not publicized.
Konsultavimo eigos ir rezultatų analizės sistemingumas Systematicity of the consulting course and result analysis	Pateikiama tiksli ir aiški informacija apie įvertinimo laiką, trukmę, sąlygas, metodus. Konsultavimo procesas ir eigos rezultatai saugomi dokumentų forma, analizuojami įrašant komentarus ir pan. Accurate and clear information on the evaluation time, duration, conditions and methods is provided. Results of the consulting process and its course are saved in a document form, analysed when writing comments and so on.

aplanko turinį, atsižvelgiama, ar pakanka įrodymų norimoms kompetencijoms pagrįsti ir ar tie pasiekimai autentiški, t. y., ar jie tiksliai atspindi asmens turimas faktines žinias ir gebėjimus. Vertinant atkreipiamas dėmesys į kandidato veiklos, kurios metu įgyti mokymosi pasiekimai įvairovę, specifiškumą, ar veikla siejasi su studijų programos kontekstu,

During consulting, preparation for the evaluation takes place, thereby the consultant can advise in what logic sequence to submit documents, reflections, sketches, copies of certificates and diplomas and other evidence. The stage of consulting, which is considered an integral part of the evaluation procedure, spotlights not only diagnostic and formative

studijų rezultatais ir kaip glaudžiai, kandidato patirties, per kurią įgyti mokymosi pasiekimai, trukmę (žr. 3 lentelę).

Jei mokymosi pasiekimų aplanke pateiktų įrodymų nepakanka kandidato norimoms kompetencijos pagrįsti, vertintojas(ai) skiria vertinimą kitais metodais. Tai gali būti pokalbis su atitinkamos srities specialistu ar dalyko dėstytoju, testai (žodžiu, raštu), praktinės užduotys ir praktinės veiklos stebėjimas, refleksijų analizė ir kt. Vertinimo metodai gali būti įvairūs ir parenkami tokie, kad būtų galima identifikuoti kuo daugiau kandidato mokymosi pasiekimų įrodymų ir susidaryti išsamų jų paveikslą. Siekiant įvertinimo kokybės, svarbūs įvertinimo pakankamumo, autentiškumo, pagrįstumo, patikimumo, praktiškumo, konfidencialumo ir kt. kriterijai, taip pat – psichologiškai komfortabili ir saugi vertinimo aplinka.

Sprendimo priėmimas – baigiamasis įvertinimo procedūros etapas. Sprendimą apie tai, kokios asmens kompetencijos yra pripažįstamos, priima įvertintojas ar įvertinimo komisija. Nustatytos kompetencijos formalizuojamos atitinkamais dokumentais. Jei mokymosi pasiekimai visiškai atitinka studijų rezultatus ir kandidatas įrodo, kad turi visas programoje įvardytas kompetencijas, jam išduodamas kvalifikaciją patvirtinantis diplomą. Tokių atvejų Europoje pasitaiko, tačiau retai. Jei mokymosi pasiekimai studijų rezultatus ar profesinį standartą atitinka iš dalies, kandidatui gali būti išduotas kompetencijas žymintis pažymėjimas. Jei kandidatas siekia didesnio kompetencijų skaičiaus, gali būti įskaitomi tie studijų dalykai ar moduliai, kurių rezultatams pagrįsti pakako kandidato pateiktų ir/ar nustatytų kitais vertinimo metodais mokymosi pasiekimų įrodymų. Tokiu atveju parengiamas individualaus mokymosi planas ir kandidatas gali rinktis tik tuos studijų programos modulius ar dalykus, kurių trūksta norimoms kompetencijoms ar kvalifikacijai pripažinti. Gali būti, kad kandidato

assessment functions. Consulting, as the evaluation of non-formal and informal learning achievements in general, is characterized by a summative assessment nature, because, seeking to validate his learning achievements, the candidate provides the totality of available achievement evidence.

In the next-to-last stage, the stage of **assessment**, the analysis is carried out of the evidence of candidate's learning achievements, produced in the folder of learning achievements, and it is determined whether they correspond and how much they correspond to study outcomes defined in the study programme. Assessing the content of the folder of learning achievements, respect is paid to whether there is enough evidence to validate competencies in question and whether those achievements are authentic, i.e., whether they accurately reflect person's actual knowledge and abilities. During the assessment, the attention is paid to the diversity and specificity of the candidate's activity during which a person has acquired learning achievements, whether the activity relates to the context of the study programme and study outcomes and how closely, and the length of candidate's experience during which learning achievements have been acquired (see Table 3).

If evidence provided in the folder of learning achievements is not sufficient to validate candidate's competencies in question, the assessor (assessors) sets the assessment by other methods. It can involve the conversation with a specialist of a respective area or with a subject teacher, tests (orally and in writing), practical tasks, observation of practical activity, the analysis of reflections, etc. Assessment methods can be diverse and those ones are selected which enable to identify as many candidate's learning achievements as possible and to make a comprehensive picture. For the achievement of the evaluation quality the following criteria are important: sufficiency, authenticity, validity, reliability, practicality, confidentiality and

3 lentelė. Vertinimo etapo kokybiniai kriterijai ir rodikliai

Table 3. Qualitative criteria and indicators for the stage of assessment

KRITERIJAI CRITERIA	RODIKLIAI INDICATORS
Įrodymų pakankumas Sufficiency of evidence	Pateiktų įrodymų pakanka kompetencijoms pagrįsti, lyginant jas su nurodytomis dokumentuose, reglamentuojančiuose studijas. Provided evidence is sufficient to validate competencies, comparing them with the ones indicated in documents regulating studies.
Įrodymų autentiškumas Authenticity of evidence	Pristatomas neformaliojo ir/ar savaiminio mokymosi įrodymas yra tikslus faktinių žinių ir/ar gebėjimų atspindys. The piece of evidence of non-formal and/or informal learning being introduced is an accurate reflection of actual knowledge and/or abilities.
Įrodymų įvairovė Variety of evidence	Kandidato patirtis atskleidžiama per situacijų, kuriuose buvo ar yra naudojami tam tikri asmens įgūdžiai bei žinios, įvairovę. The candidate's experience is revealed through the variety of situations in which particular skills and knowledge were or have been used.
Įrodymų aktualumas Topicality of evidence	Vertinami mokymosi pasiekimai yra naujų žinių ir įgūdžių, susijusių su asmens veiklos ar mokymosi sritimi, atspindys. Learning achievements assessed constitute the reflection of new knowledge and skills related with the area of the person's activity or learning.
Vertinimo metodų pagrįstumas ir patikimumas Reliability and validity of assessment methods	Pasirinktomis asmens neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo priemonėmis identifikuojamos būtent tos žinios ir/ar tie gebėjimai, kurie ir turi būti vertinami. Vertinimas atitinka keliamus tikslus (pvz., praktiniai įgūdžiai turi būti vertinami praktikoje atliekant konkretų darbą). Vertinimo metodai leidžia kandidatams pademonstruoti mokymosi pasiekimų įrodymus, kurie vertinami pagal kompetencijų sąvadas, profesinius standartus. Atliekamos tos pačios užduotys, gaunami tie patys ar panašūs rezultatai. Užtikrinamas vertintojų sprendimų patikimumas, t. y. vertinimą galima pakartoti, kai testuoja kiti vertintojai. With the help of chosen means for the assessment of person's non-formal and informal learning achievements precisely such knowledge and/or abilities are identified which have to be assessed. Assessment agrees with the goals set (for example, practical skills have to be assessed while performing particular work in practice). Assessment methods enable candidates to demonstrate the evidence of learning achievements that are being assessed against codes of competencies and professional standards. While performing the same tasks, assessment leads to the same or similar results. Reliability of assessor's decisions is ensured, i.e. assessment can be repeated with testing being carried out by other assessors.
Vertinimo procedūrų praktiškumas	Vertinimas turi būti veiksmingas ir efektyvus finansinių resursų atžvilgiu. Numatytos realios laiko ir resursų sąnaudos; pvz., pokalbis organizuojamas taip, kad būtų atsižvelgiama į galimą kandidato stresą ir susikaupimui reikalingą laiką. Vertintojų skaičius ir vertinimui skiriamas laikas turi būti optimalus. Praktinių įgūdžių vertinimo atveju turi būti atsižvelgiama į reikalingų išteklių poreikį ir jų prieinamumą.

KRITERIJAI CRITERIA	RODIKLIAI INDICATORS
Practicality of assessment procedures	Assessment has to be effective and efficient with regard to financial resources. Realistic expenditure of time and resources is anticipated; for example, the interview is organized in such a way that possible candidate's stress and the time required for concentration would be taken into consideration. The number of assessors and the time allocated to assessment have to be optimal. Demand in necessary resources and their accessibility should be taken into consideration in the case of practical skill assessment.
Vertinimo daugialfunkciškumas Multifunctionality of assessment	Sumuojančio vertinimo rezultatai nekoreguojami, tačiau numatomos individualios galimybės mokytis, sudaromas individualus mokymosi planas, aptariamasi kelios alternatyvios studijų formos Užtikrinama grįžtamoji informacija. Results of summative assessment are not corrected, but individual possibilities to learn are anticipated, an individual learning plan is created and several alternative study forms are discussed. Feedback information is ensured.
Vertinimo aplinkos psichologinis komfortabilumas Psychological comfortability of assessment environment	Saugi ir pasitikėjimą formuojanti vertinimo aplinka kuriama kandidatą iš anksto supažindinus su vertinimo specifika: laiku, vieta, metodais. A safe and trust forming assessment environment is created by familiarizing the candidate in advance with the specificity of assessment: the time, place and methods.
Vertinimo informacijos konfidencialumas Confidentiality of assessment information	Informacija apie vertinimo rezultatus yra konfidenciali ir prieinama tik už vertinimą atsakingiems darbuotojams. Information about assessment results is confidential and is accessible only for the staff responsible for assessment.

mokymosi pasiekimų įrodymų nepakanka ir jis turi studijuoti pagal visą mokymo/studijų programą norimai kvalifikacijai įgyti.

Įvertinimo komisijai svarbu užtikrinti grįžtamąją informaciją dėl galutinio sprendimo. Baigus įvertinimo procesą, kandidatui svarbu žinoti, kas lėmė vienokį ar kitokį komisijos sprendimą, kokias klaidas jis padarė, pavyzdžiui, atlikdamas praktinę užduotį ar teorinių žinių patikrinimo testą.

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi įvertinimo procese svarbus vaidmuo tenka ne tik įvertinimo kokybę sąlygojantiems kriterijams. Ne mažiau aktuali kokybiško įvertinimo sąlyga – nuolatinė įvertintojų, konsultantų veiklos savianalizė ir išorinė mokymosi pasiekimus įvertinančios įstaigos veiklos priežiūra bei įvertinimas. Įvertinimo

other criteria as well as a psychologically comfortable and safe assessment environment.

Decision making is the final stage of the evaluation procedure. The decision which person's learning achievements could be recognized as competencies is made by the evaluator or the evaluation committee. Recognized competencies are formalized by appropriate documents. If learning achievements fully correspond with study results and the candidate proves that she/he possesses all the competencies named in the programme, the candidate is issued the diploma attesting to the qualification. Such cases occur in Europe, though are rare. If learning achievements correspond with study results or the professional standard partly, the candidate can be issued the certificate certifying competencies.

kokybei užtikrinti turi būti taikomos dvi vertinimo formos: vidinė ir išorinė. Vidinį savo veiklos įvertinimą pagal parengtą įvertinimo metodiką atlieka kompetencijas pripažįstančios įstaigos. Įvertinimo proceso tobulinimui yra reikšminga ne tik konsultanto bei vertintojo patirties refleksija, bet ir kandidato refleksyvi nuomonė apie įvertinimo organizavimą ir taikytus metodus.

Išorinį įvertinimą atlieka valstybės įgaliotos institucijos tuo atveju, kai paaiškėja, jog vidinio institucijos veiklos įvertinimo rezultatai yra nepatenkinami. Kol kas Lietuvoje dar nėra neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo sistemos. Dar tik pradama diskutuoti apie neformaliojo

If the candidate seeks to acquire more competencies, those study subjects or modules can be included results of which have been validated by sufficient evidence of learning achievements provided by the candidate and/or established by other assessment methods. In that case, an individual learning plan is prepared and the candidate can choose only those modules or subjects of the study programme that he is lacking in order to acquire the desired competencies or qualification. It can also happen that the evidence of the candidate's learning achievements is insufficient and he has to study according to the whole teaching/study programme in order to acquire the qualification desired.

4 lentelė. Sprendimo priėmimo etapo kokybiniai kriterijai ir rodikliai

Table 4. Qualitative criteria and indicators for the stage of decision making

KRITERIJAI CRITERIA	RODIKLIAI INDICATORS
Įvertinimo rezultatų skaičius ir palyginamumas Transparency and comparability of evaluation results	Įvertinimo rezultatai turi būti suformuluoti taip, kad juos būtų galima pritaikyti nacionaliniame ir Europos lygmenyse; išvados apie įvertinimo rezultatus formuluojamos atsižvelgiant į ES kvalifikacijų struktūros reikalavimus. Results of the evaluation have to be formulated in such a way that they could be applied on the national and European levels; conclusions about evaluation results are formulated in consideration of requirements of the EU qualification framework.
Galimybių studijuoti užtikrinimas Assurance of study possibilities	Užtikrinti, kad kandidato mokymosi pasiekimų įrodymai būtų tiesiogiai susiję su studijų programos rezultatais. Numatytos individualios galimybės mokytis (sudaromas individualus mokymosi planas). Užtikrinama, kad kandidatai, kurių turimos kompetencijos pripažintos, turėtų galimybę užbaigti studijų programą ir įgyti norimą kvalifikaciją. It is ensured that the evidence of candidate's learning achievements would be directly related with the learning outcomes of the study programme. Individual possibilities to learn are anticipated (an individual learning plan is created). It is ensured that candidates whose competencies have been recognized would have the possibility to complete the study programme and achieve anticipated study outcomes.
Sprendimo objektyvumas Objectivity of the decision	Sprendimas paremtas kelių vertintojų išvada. Sprendimas pagrįstas kandidato pasiekimų įrodymais. Sprendimas pagrįstas rezultatais, kurie gauti taikant patikimus įvertinimo metodus. The decision is based on the conclusion of several assessors. The decision is validated by the evidence of candidate's achievements. The decision is founded on the results obtained applying reliable evaluation methods.

ir savaiminio mokymosi įmetu įgytų kompetencijų pripažinimo kokybės užtikrinimą. Svarbu paminėti, kad įvertinimo kokybės užtikrinimo sistema turėtų funkcionuoti kaip institucijos veiklos kokybės užtikrinimo sistemos posistemė.

IŠVADOS

Formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi tarpusavio ryšys yra svarbus nusakant mokymosi prigimtį ir atskleidžiant mokymosi vertę visose mokymosi situacijose. Mokymosi visą gyvenimą kontekstas sąlygoja mokymosi veiklų įvairovę – ne tik formalusis mokymasis, bet ir mokymasis šeimoje, laisvalaikiu, veikla bendruomenėje, kasdieniame darbe yra susiję su kintančiomis funkcijomis ir vaidmenimis, todėl kelia tokio mokymosi pasiekimų įvertinimo poreikį. Prieinamumo, lankstumo, skaidrumo, laisvanoriškumo principai parodo neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo specifiškumą ir sudaro prielaidas mokymosi visą gyvenimą plėtrai.

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimas yra procesas, apimantis keletą etapų, veiklų ir funkcijų, kurie svarbūs asmens mokymosi pasiekimams identifikuoti ir juos įvertinti. Europos valstybės, šioje srityje turinčios gilesnes tradicijas, vartoja skirtingus terminus procedūros etapams ir įvertinimo metodams apibrėžti, tačiau sutariama, kad informavimas, konsultavimas, kurio metu pasirengiama vertinimui, vertinimas ir sprendimo priėmimas turi būti laikomi esminiais įvertinimo procedūros etapais.

Lietuvoje neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo procesų įgyvendinimas dar tik prasideda. Įvertinimo procedūros etapų kokybės kriterijų ir rodiklių analizė sukuria prielaidas aukštojo mokslo institucijoms geriau pasirengti

It is important for the evaluation committee to ensure feedback information on the final decision. After the completion of the evaluation process, it is important for the candidate to know what has determined one or another commission's decision and what mistakes he has made as, for instance, during the performance of the practical task or the testing of theoretical knowledge.

In the process of non-formal and informal learning, an important role falls not only on the criteria determining the evaluation quality. Of not less relevance is the condition for quality evaluation, i.e. a constant self-analysis of the evaluator and consultant activity and an external supervision and evaluation of the activity of the institution evaluating learning achievements. In order to ensure the quality of evaluation two forms of evaluation should be applied: internal and external. The internal evaluation of the activity according to the prepared evaluation methodology is carried out by institutions that conduct the recognition of competencies. For the improvement of the evaluation process not only the reflection of the consultant and evaluator experience is of great significance, but also a reflective candidate's opinion about the evaluation organization and the methods applied.

The external evaluation is carried out by institutions authorized by the state in the case when it becomes evident that results of the internal evaluation of the institution's activity are unsatisfactory. To date, there is no evaluation system of non-formal and informal learning achievements in Lithuania. The discussion about the quality assurance of the recognition of non-formal and formal learning achievements has only begun. It is important to mention that the quality assurance system of evaluation should function as a subsystem of the system of the institution's activity quality assurance.

neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo procedūrai ir padeda siekti kokybiško turimų asmens kompetencijų pripažinimo. Tokia analizė taip pat skatina diskusijas apie aukštojo mokslo kokybės užtikrinimą, kai įvertinami ir pripažįstami asmens neformaliai ir savaiminiu būdu įgyti pasiekimai.

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo kokybės užtikrinimo sistema turėtų būti institucijos veiklos kokybės užtikrinimo sistemos dalis. Todėl tampa labai aktualu ne tik inicijuoti mokslinę diskusiją apie kokybės rodiklių teorinį pagrindimą, bet ir numatyti praktinius neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo kokybės sistemos diegimo mechanizmus.

CONCLUSIONS

The interrelationship of formal, non-formal and informal learning is important for the specification of learning nature and discovery of the value of learning in all learning situations. The context of lifelong learning determines the variety of learning activities, i.e. not only formal learning but also learning within the family, at one's leisure, during the community activity or at everyday work is related with shifting functions and roles, consequently, raising the need for the evaluation of such learning achievements. The principles of accessibility, flexibility, transparency and voluntariness show the specificity of non-formal and informal learning achievements and constitute preconditions for the development of lifelong learning.

The evaluation of non-formal and informal learning achievements is the process covering several stages and functions that are important for the identification and evaluation of person's learning achievements. European countries that have deeper traditions in this area employ different terms to define stages of the procedure and evaluation methods. Nevertheless, it is agreed that informing, consulting, which involves preparation for the assessment, assessment and decision making have to be viewed as essential stages of the procedure.

In Lithuania, the implementation of evaluation procedures of non-formal and informal learning achievements has only begun. The analysis of qualitative criteria and indicators for the stages of the evaluation procedure creates prerequisites for higher education institutions to better prepare for the evaluation procedure of non-formal and informal learning achievements and helps to seek quality recognition of learning achievements possessed by the person. The analysis of this kind also encourages discussions about the assurance of the quality of higher education when person's achievements acquired non-formally and informally are being evaluated and recognized.

The system for the quality assurance of the evaluation of non-formal and informal learning achievements should be part of the quality assurance of the institution's activity. Therefore, it becomes very topical to not only initiate the scientific discussion on the theoretical grounding of qualitative criteria, but also to anticipate practical implementation mechanisms for the quality system of the of non-formal and informal learning achievements.

LITERATŪRA / REFERENCES

- Bjørnåvold J. (2000). *Making learning visible: identification, assessment and recognition of non-formal learning in Europe*. Cedefop, Thessaloniki
- Bjørnåvold J., Coles M. (2008). *Governing education and training: the case of qualifications frameworks // European Journal on Vocational Training* [forthcoming].
- CEDEFOP (2008). *Validation of non-formal and informal learning in Europe: A snapshot 2007*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Colley H., Hodkinson P., Malcom J. (2003). *Informality and Formality in Learning: a Report for the Learning and Skills Research Centre*. London, Learning and Skills Research Centre.
- Dunn L., Morgan CH., O'Reilly M., Parry S. (2004). *The Student Assessment Handbook. New Directions in Traditional and Online Assessment*. London/NewYork, Routledge/Falmer, Taylor/ Francis Group.
- Guskey T.R. (2004). *Profesinio tobulinimosi vertinimas*. Vilnius, Garnelis.
- Harvey L., Green D. (1993). *Defining Quality // Assessment and Evaluation in Higher Education*, 18(1).
- Hounsell D. (2003). *Reshaping feedback to foster high quality learning*. Internetinis adresas: <http://www.tla.ed.ac.uk/services/LTforums/archive/form-assess>. Puslapis aplankytas 2008 m. vasario 26 d.
- Juodaitytė A. (2002). *Studijų kokybė aukštojoje mokykloje: valdymo filosofija ir parakseologija*.
- Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. Kaunas: VDU.
- Lave J., Wanger E. (1991). *Situated Learning*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Leney T. (ed) (2005) *Achieving the Lisbon Goal: the Contribution of VET*. Final report to the European Commission 1-11-04. London, QCA.
- Tissot P. (2004). *Terminology of vocational training policy*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Richardson L.D., Wolfe M. (2001) (ed.). *Principles and Practice of Informal Education. Learning through life*. London /New York, Routledge Falmer.
- Seyfried E. (2007). *Indicators for quality in VET*. Cedefop Panorama series; 134. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Shepard L. A. (2000). *The Role of Assessment in a Learning Culture // Educational Researcher*, 29(7), p 4–14.
- Šedžiuvienė N. (2006). *Inovatyvus ugdymo (si) socialinis – daktinis projektavimas aukštojoje mokykloje žinių visuomenės iššūkių kontekste // Profesinės studijos: teorija ir praktika*, 2, p. 76.
- Van Damme D. (2004). *Standard and indicators in institutional and programme accreditation in higher education: a conceptual framework and a proposal. Indicators for Institutional and programme Accreditation in Higher/Tertiary Education*, p. 12–157. Internetinis adresas: <http://www.cepes.ro/publications/pdf/Indicators.pdf>. Puslapis aplankytas 2008 m. gegužės 5 d.
- Van den Berghe (1997) *Indicators in perspective: the use of quality indicators in vocational education and training*. Thessaloniki: Cedefop.
- Vlăsceanu, L., Grünberg, L., and Pârlea, D. (2004). *Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions* (Bucharest, UNESCO-CEPES). Internetinis adresas: <http://www.cepes.ro/publications/Default.htm>. Puslapis aplankytas 2008 m. gegužės 12 d.

Įteikta 2008 m. liepos mėn.
Delivered 2008 July

EGLĖ STASIŪNAITIENĖ

Mokslinių interesų kryptys: suaugusiųjų švietimas, neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas, kompetencijų pripažinimas, neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimo kokybė.

Research interests: adult education, assessment of non-formal and informal learning achievements, competence recognition, quality of the evaluation of non-formal and informal learning achievements.

Vytauto Didžiojo universitetas

Kompetencijų centras

S. Daukanto 27-402, LT-44249 Kaunas, Lithuania

e.stasiunaitiene@kc.vdu.lt

Vytautas Magnus University

Competence Centre

LINA KAMINSKIENĖ

Mokslinių interesų kryptys: socialinė partnerystė profesiniame rengime, mokymasis visą gyvenimą, neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimas ir pripažinimas.

Research interests: social partnership in vocational education, lifelong learning, assessment and recognition of non-formal and informal learning achievements.

Vytauto Didžiojo universitetas

Projektinės veiklos tarnyba

Donelaičio g. 52, LT-44244 Kaunas, Lithuania

l.kaminskiene@pvt.vdu.lt

Vytautas Magnus University

Project Management Office